

Mavricij Zgonik*

TEDENSKE MIGRACIJE KOT ODRAZ DRUŽBENEGA RAZLIKOVANJA V OBMEJNI PODRAVSKI REGIJI

Mariborski simpozij geografskega proučevanja v severovzhodni Sloveniji je v sklepih opozoril med drugim tudi na družbenogeografski pojav, ki je razmeroma še malo raziskan, pa je v obmejnih krajih prisoten, to je na tedensko migracijo naše delovne sile v sosednje avstrijske kraje. Sicer po gospodarskih učinkih manj viden pa je po spremembah v odnosih prebivalstva v kompleksnem razvoju obmejne pokrajine tako pomemben, da postaja tudi geografsko interesanten.

Do pred kratkim je bila ta oblika zaposlovanja še najbolj raziskana v Prekmurju, kar je glede na tradicijo predvojnega sezonskega izseljevanja in množičnega odhajanja na delo v zadnjih desetih letih razumljivo.¹ Novejše terenske tematske ali monografske raziskave ter terensko anketiranje, izjave šolskih vodstev in deloma krajevnih uradov, obmejnih organov in uradov za zaposlovanje v Mariboru, Radljah in Dravogradu pa kažejo, da se je razmahnila tudi v Apaški dolini, v zahodnih Slovenskih goricah in ostalem obmejnem pasu severovzhodne Slovenije.² Vse do liberalizacije meje sporadično omejeno na posamezne domačije v krajih ob najugodnejših prehodih, dobiva tedensko zaposlovanje naše delovne sile v sosednjih avstrijskih krajih z večjo prožnostjo dvolastniškega prestopanja meje in zlasti s sprostitevjo maloobmejnega prometa leta 1960 v 10 km pasu širšo možnost razmaha.

Monografsko proučevanje preobražanja agrarne pokrajine v Dravski dolini in s tem tudi njenega obmejnega hribovja je zahtevalo tudi kompleksno analizo recentnih prostorskih družbenogeografskih pojavov v tem delu podravske Slovenije.³ Opozorila in tozadevne ugotovitve občinskih in drugih organov v podravske občinah ter najnovejše raziskave v obmejnih krajih ob gornji Pesnici zahodno od ceste in železniške proge Maribor—Špilje pa kažejo, da je pojav tedenske migracije poznan tudi ob ostali severni meji, od prehoda pri Kuzmi do prehodov na Viču pri Dravogradu in Holmcu pri Prevaljah.

Čeprav obstajajo tako po stopnji kakor po oblikah začasnega zaposlovanja naše delovne sile onstran meje določene razlike in so tako motivi odhajanja kakor učinki zaposlovanja raznoliki, moremo reči, da je vsem nekaj skupnega. Notranja tedenska ali dnevna migracija je tesno

* Dr., hab. doc., prof. Pedagoške akad., 62000 Maribor, Mladinska ul. 9, glej izvleček na koncu zbornika.

povezana z dinamiko strukturnega spreminjanja obmejnega agrarnega prebivalstva, s preobražanjem izrabe tal ter neenakomernim gospodarsko-družbenim razvojem obmejnih agrarnih in sosednjih urbanizirajočih se krajev. Nagla deagrarnizacija, specifična zemljiškoposestna in gospodarska struktura ter kulturno zaostajanje obmejnih predelov na eni, pa hitrejša in smotrnejša gospodarska rast in pomanjkanje fizične delovne sile na drugi strani, vse to součinkuje pri inovacijskem pojavu in nadaljnjem razvoju te vrste zaposlovanja naše delovne sile v sosednjih avstrijskih krajih, naj bo to v neposrednem zamejskem pasu ali v nekoliko oddaljenejših krajih. Tedenska migracija postaja tako v podravski regiji, ne samo zaradi gospodarske funkcije, temveč tudi kot oblika novega kulturnega ponašanja in s tem družbenega razlikovanja, vse zanimivejši družbenogeografski prostorski pojav.

1.

V nadaljnjem poskušajmo ugotoviti, kako je razvita tedenska migracija v obmejni pokrajini od Košenjaka nad Dravogradom do Plača pri Svečini. Zanimajo nas, stopnja in dinamika zaposlovanja, strukturna in geografska diferenciacija tedenskih zaposlencev, njihov izvor, motivi odhajanja in gospodarski učinki. Geografsko zanimivo bi bilo še dognati, koliko je sam pojav soodvisen še od drugih preobrazbenih prostorskih pojavov. Glede vsega tega se seveda zavedamo težavnosti in pomanjkljivosti, saj bi bilo možno to dognati le s temeljitim, sistematičnim in neposrednim opazovanjem. Prav glede takšnih zaposlencev pa imajo naši uradi zelo pomanjkljivo evidenco. Metodologija proučevanja je zato navezana na neposredno terensko opazovanje in še zlasti na anketiranje zaposlencev na mejnih prehodih. Pri tem se zavedamo, da ima tak način raziskovanja tudi šibke točke. Na osnovi le nekajkratnega in nerednega anketiranja obstaja nevarnost prehitrega posploševanja. Večkratno anketiranje v različnih letnih časih pa je možno le ob sodelovanju obmejnih organov. Kljub temu moremo reči, da nam že dosedanje anketiranje omogoča odkrivati določene pokazatelje, na osnovi katerih moremo vsaj do neke mere osvetliti celoten prostorski proces tudi z geografske strani.

V obmejnem hribovitem zaledju Dravske doline smo izvedli dvakratno terensko anketiranje⁴ v različnih opazovalnih obdobjih, vsakokrat nepretrgoma dva tedna, od 6/7 do 19/7 1969 in od 26/9 do 9/10 1970. Bolj sveže podatke imamo iz krajev v gornji Pesniški dolini po dvakratnem enotedenskem anketiranju zaposlencev, od 19/6 do 24/6 1972 in od 23/10 do 28/10 1972.⁵ Poslužili smo se pri tem sledečih javnih in dvolastniških mejnih prehodov: Vič pri Dravogradu, Mlake, Bistriški jarek, Radelj, Remšnik, Kapla, Gradišče v zahodnem ter Jurski vrh, Špičnik, Svečina in Plač v vzhodnem sektorju. Pri analizi smo upoštevali tudi izsledke s terenskega anketiranja v nekaterih sondnih krajih (Mlake—Pernice, Brezni vrh).⁶

Rezultati takega dela so pokazali nekaj skupnih ugotovitev. Prvič to, da tedenska priložnostna selitev v vsej omenjeni obmejni podravski regiji sicer ni tako množična kot npr. v Prekmurju ali v osrednjih Slovenskih goricah, je pa znana v celotnem obmejnem pasu, in drugič, da je razmeroma še mlada. Tako beležimo obstoj tedenske selitve v osamlje-

nih, sporadičnih primerih na proučujočem agrarnem ozemlju šele 6 do 7 let nazaj, kot masovnejši pojav pa šele v zadnjih 3, 4 letih. Anketiranje je nadalje pokazalo, da je gospodarsko manj pomembna kot npr. sezonsko ekonomsko izseljevanje v industrijske kraje, za sam neposredni obmejni pas pa je le važen družbenogospodarski pojav. V razliko od rednih dnevnih migrantov-vozačev, neredni dnevni ali tedenski migranti ne prekinjajo s prejšnjo agrarno ali drugo dejavnostjo, ker smatrajo delo onstran meje le za začasno ali priložnostno z namenom, da si prislužijo dopolnilna denarna sredstva.

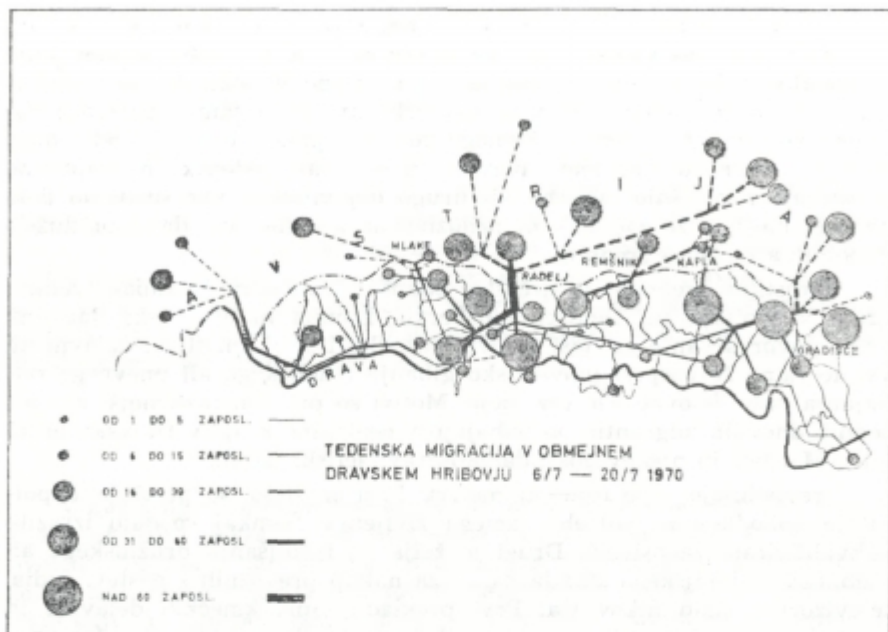
Sprostitev prehodov in ureditev odnosov z oblastmi in zaposlitvenimi uradi v Wolfsbergu, Deutschlandsbergu, Lipnici in avstrijski Radgoni, večje povpraševanje po naši delovni sili, zlasti še v kmetijski dejavnosti, vse to samo še pospeši inovacijsko gibanje tedenskega ali dnevnega odhajanja naše delovne sile čez mejo. Motivi so pri tem različnejši kot pri rednih dnevnih migrantih, ki odhajajo v centralne kraje v Dravski dolini ali v Maribor in njegov gospodarsko-gravitacijski bazen.

Prevladujejo trije osnovni motivi. Prvi je želja po preskrbi dopolnilnih dohodkov za potrebe samega življenja. Semkaj spadajo izrazito nekvalificirani zaposlenci. Drugi je želja po izboljšanju družinskega ali osebnega življenjskega standarda — za nakup prevoznih sredstev, radia, televizorjev, hladilnikov itd. Prvi prevladuje pri kmečkih delavcih in pri tedenskih migrantih iz neagrarnih in mešanih gospodinjstev ter upokojencih. Oba motiva rešujeta obstoj določene kategorije obmejnega prebivalstva, ki nima možnosti rednega zaposlovanja v neagrarnih dejavnostih; v skromnih gospodarskih učinkih je odraz družbenega razlikovanja. Svoj izvor ima v sami strukturi prebivalstva, saj mu pripadajo večinoma zaposlenci iz nižjih zemljiškoposestnih skupin. Oba motiva sta merodajna pri večini anketirancev.

Tretji motiv, ki ga srečavamo redkeje, še največ v hribovitem obmejnem svetu pri srednje velikih posestnih skupinah, je želja po pridobitvi dopolnilnih sredstev za potrebe v neposrednem kmečkem obratu, težnja po modernizaciji in mehanizaciji kmetijstva, vinogradništva ali gozdarstva. Če vzbuja k odhajanju ta motiv, se na kmetijah pokažejo ugodni učinki: nakup drobne mehanizacije, adaptacija hiš, zamenjava dotrajanih streh (zlasti v hribovitem svetu), obnova gospodarskih poslopij, zlasti še hlevov, oprema domačij z vodovodom, hišno žago, električnim štedilnikom, načrtna preobrazba izrabe tal in večanje stanja živine.

Razen teh obstajajo še drugi motivi, ki pa so težje ugotovljivi, so tudi redkejši in imajo zato podrejeno funkcijo, npr. želja po dopolnilnih denarnih sredstvih za šolanje otrok, izplačilo dedičev ali oskrbo hčerke z doto itd.

V novejšem času postaja pomemben vzrok odhajanja delovne sile čez mejo tudi pomanjkanje delovnih mest za žensko delovno silo. To je opazno tako v hribovitem gozdnato živinorejskem kakor gričevnatem poljedelsko vinogradniškem obmejnem svetu. Zaradi specifične strukture industrije in drugih neagrarnih dejavnosti v Dravski dolini, kjer prevladujoča lesno žagarska in lesno predelovalna ter kovinsko kemična industrija, gradbeništvo in hidroenergetika zaposlujejo največ moško delovno silo, dalje pomanjkanje vsake industrije v Pesniški dolini, beležimo vse večji pritisk na urade za zaposlovanje ženske delovne sile.

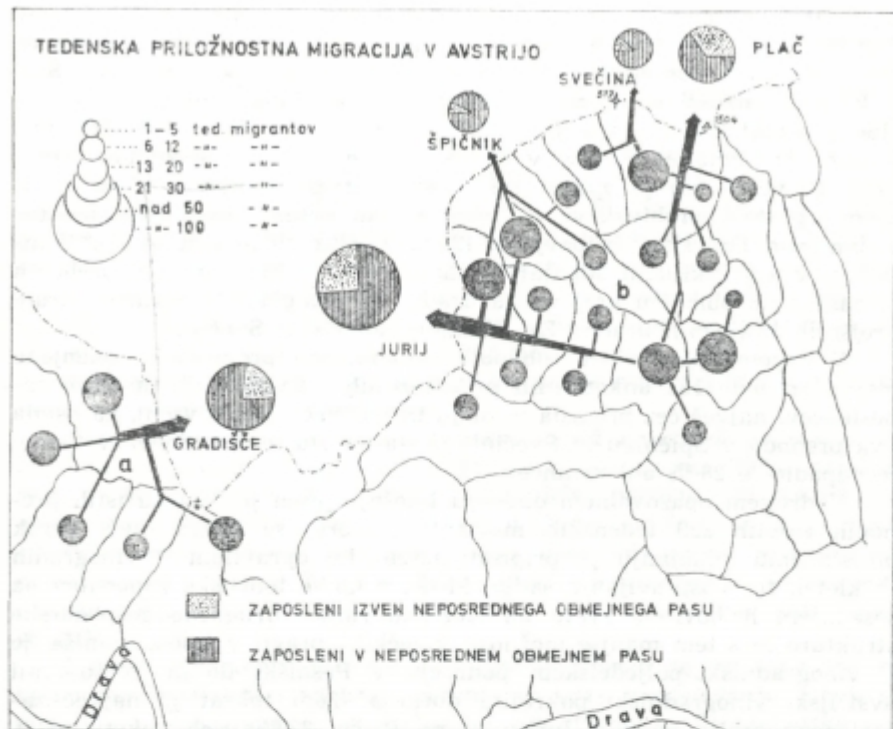

Celotno obmejno Dravsko hribovje je skoraj brez sleherne sekundarne ali terciarne dejavnosti. Včasih je bilo tu več desetih potočnih žag, pri podiranju in spravilu lesa je bilo potrebno obilo delovne sile. Z mehanizacijo v sečnji, spravilu in prevozu lesa se je potreba po njej izdatno zmanjšala. Celo vzhodni hriboviti obmejni del je kljub relativni bližini Maribora oziroma ruško-selniškega urbanizirajočega se prostora še vedno kakor odrezan.⁷ Zahodne Slovenske gorice v gornji Pesniški dolini nimajo z izjemo edine večje žage v Zg. Kungoti nikakršne industrije; nekaj lesne predelovalne in živilske industrije je le v Pesnici in Šentilju.⁸ Zahodno od glavne prometne žile je pokrajina agrarno prenaseljena. Sicer je prometno geografsko dobro povezana z Mariborom, obstajajo številne redne avtobusne linije do Zg. Kungote, Jurija in Svečine, tako da je dnevno vozaštvo močno razvito. Vendar ostaja še mnogo delovne sile, kakor tudi na sosednjem Kozjaku, na razpolago za sezonsko ali priložnostno zaposlovanje onstran meje. Tako raste delež ženskih tedenskih migrantov ne samo iz agrarnih, temveč tudi iz mešanih gospodinjstev obmejnega prebivalstva.

Po teh splošnih ugotovitvah pogledjmo, kakšne podrobnejše rezultate so dale konkretne ankete. Sumarni podatki so vidni v priloženih statističnih pregledih.

2.

Kot kaže priložena prva tabela, je prekoračilo mejne prehode v hribovitem zaledju severno od Drave julija 1969 v eno smer v dveh tednih 633 tedenskih ali dnevnih migrantov, od tega največ, to je 78 0/0, čez Radlje in Gradišče. Mednarodno frekventiran prehod pri Viču je v našem primeru šibko zastopan zaradi odročnosti za zaposlence severnega hribovitega ozemlja Dravske doline in zaradi težje evidence. Nekoliko bolj je

zastopan prehod čez Remšnik, najmanj pa prehoda na Mlakah in v Bistriškem jarku. Intenziteta prehajanja tedenskih migrantov je grafično nakazana na kartogramih v različnih debelinah prometno selitvenih poti. Računano po gornjih podatkih je šlo dnevno v eno smer čez vseh sedem prehodov povprečno 85 zaposlencev. Dejansko sta najbolj frekventirana prehoda Radelj in Gradišče; samo čez ta dva prehoda je šlo dnevno čez mejo povprečno 50 zaposlencev. Gornjim sumarnim podatkom 633 anketiranih zaposlencev pa bi morali dodati še okrog 15 do 20 % migrantov, ki jih anketiranje ni moglo zajeti, kar velja zlasti za Vič in Radelj, kjer je mednarodni promet. To izjavljajo sami obmejni organi in potrjujejo vodstva hribovskih šol, ki po svoji liniji ugotavljajo višje število. Dokaj realna slika pa je na manjših, lokalnih prehodih, kjer je maloobmejni prehod odprt le 2 do 3 dni v tednu (Kapla, Mlake, Bistriški jarek).

V drugem opazovalnem obdobju jeseni 1970 je prekoračilo po enkrat mejo 375 tedenskih zaposlencev, zopet največ čez Radelj, kar 75 %. To se pravi, da se intenzivnost odhajanja ravna po letnem času, oziroma po razpoložljivem kmečkem delu. Računamo, da je zgodnje poletje po doma opravljenem glavnem spomladanskem kmečkem delu tisto obdobje, ko smemo pričakovati največjo udeležbo migrantov, zato je v hribovitem gozdnatem avstrijskem zaledju v jeseni manjše povpraševanje po naši delovni sili.

Anketiranje priložnostnih tedenskih migrantov na delo v Avstrijo sem letos razširil tudi na kraje v gornji Pesniški dolini. To sem opravil, ne samo da izpolnim vrzel v tem sektorju, temveč tudi zaradi drugačne fiziognomske in strukturne podobe pokrajine ter še v želji, da

ugotovimo, ali mogoče ne vplivajo na tedensko migracijo iz teh krajev destimulativno bližina mariborskega gospodarskega središča, njegova lažja prometna dosegljivost in boljše možnosti trajnejše zaposlitve. Številke o intenziteti odhajanja migrantov presenečajo, čeprav je do Maribora komaj 10 do 14 km daleč. V primerjavi s številom tedenskih migrantov iz obmejnih krajev v Dravski dolini, je tu intenzivnost odhajanja še večja, saj je opazovalni prostor mnogo manjši (3927 ha s povprečno gostoto prebivalstva 83, medtem ko obsega opazovalni prostor v obmejnem Dravskem hribovju 29.429 ha z aritmetično gostoto 34).⁹ V anketiranje smo vključili odhajajoče zaposlene na štirih mejnih prehodih iz naselij na območju krajevnega urada Zg. Kungota, ki združuje kraje prejšnjih krajevnih uradov Zg. Kungote, Jurija in Svečine.

V prvem opazovalnem obdobju je enkratno prekoračilo omenjene mejne prehode 133 anketiranih priložnostnih tedenskih ali dnevnih zaposlencev, največ čez prehoda v Jurju in na Plaču (72 % vseh), na ostala dva prehoda v Špičniku in Svečini, ki sta odprta le dva dneva v tednu, je odpadlo le 28 % anketirancev.

V drugem opazovalnem obdobju letošnjo jesen je bilo na istih prehodih zajetih 229 tedenskih migrantov, skoraj še enkrat več. Vzrok povečanemu odhajanju je pripisati jesenskim opravilom v vinogradih in kletih ter pospravljanju sadja. Medtem ko se tedenska zaposlitev na sosednjem hribovitem svetu na Kozjaku zaradi drugačne gospodarske strukture in s tem manjše možnosti kmečkih opravil v jeseni manjša, je v vinogradniško-poljedelskem področju v Pesniški dolini in sosednji avstrijski vinogradniški pokrajini obratno. Tudi tokrat je največ zaposlencev prešlo mejo v Juriju in na Plaču, 87 % vseh anketirancev. Intenziteta odhajanja tedenskih zaposlencev je čez te prehode precej večja kot čez prehode na Kozjaku in ostalem obmejnem hribovju, kar je grafično razvidno tudi na obeh kartogramih; v prvem primeru je bilo povprečno dnevnih prehodov 64, v drugem primeru pa 85.

Po bivališču je velika večina migrantov iz neposrednega obmejnega ozemlja, v obmejnem Dravskem hribovju v obeh opazovalnih obdobjih 60 % oziroma 57 %, v gornji Pesniški dolini pa 70 % oziroma 61 %. V primerjavi s onimi v hribovitem svetu so tedenski migranti ob gornji Pesnici močnejše koncentrirani v neposrednem obmejnem pasu. V Dravski dolini pa je tedenska migracija bolj razpršena, nekaj zaposlencev je tudi iz bližnjih večjih krajev, npr. iz Mute in Radelj, pač pa je pohorski del neznatno zastopan, le 5 %. Na anketnem ozemlju v Pesniški dolini je opazna ostra meja proti vzhodu v smeri proti Mariboru in Šentilju. Vzhodno od Zg. Kungote in pesniškega Kozjaka tedenskih migrantov, ki bi odhajali na delo v Avstrijo čez mejne prehode od Jurija do Plača, ni. Gravitacija ožjega mariborskega industrijskega bazena ter prometno važne žile Maribor—Špilje tega ne dopuščata. Seveda se ravna delež tedenskih migrantov tudi po strukturi čistih in mešanih kmečkih gospodinjstev ter večji ali manjši agrarni gostoti. V anketnih ugotovitvah obeh opazovalnih področij prihajajo ti faktorji do izraza.

Takšna geografska razporeditev zaposlencev kaže tudi na določen notranji odnos z drugimi družbenimi pojavi v prostoru. Saj so to kraji z možnim demografskim nazadovanjem ali stagnacijo, močnim padcem obdelovalnih površin, prevladujočim ozelenjevanjem v Pesniški dolini in porastom pašniških ter gozdnih površin ali ogozdovanjem v obmejnem hribovitem svetu. Zaradi večje oddaljenosti in težje prometne pristop-

nosti, prikrite razpoložljive agrarne delovne sile v prevladujočih majhnih kmečkih ali mešanih gospodinjstvih si iščejo obmejni prebivalci dohodek z gospodarsko migracijo v tujino ali tedensko in dnevno migracijo kmalu onstran meje. V gornji Pesniški dolini sta močan stimulativen dejavnik tudi znatno nazadovanje zasebnega vinogradništva in sadjarstva ter mehanizacija družbenega kmetijstva. Samo v Svečinskih gorah se je npr. skrčilo vinogradništvo od leta 1896 do 1967 za 70 %. Že pred vojno dobro razvito sadjarstvo je kapar skoro povsem uničil. Sadjarstvo se je sicer pozneje obnovilo in moderniziralo ter danes po dosežku presega predvojno stanje. Tudi vinogradništvo daje višje hektarske donose, toda oboje pripada v glavnem družbenemu sektorju.¹⁰ Tako ostajajo tudi zaradi mehanizacije odvečni nekvalificirani kmečki delavci brez zaslužka, in vajeni takega dela gredo nekateri na podobna dela onstran meje. Najdemo jih v intenzivnem vinogradništvu in ostalem kmetijstvu, deloma še v gradbeništvu, gozdarstvu in gostinstvu.

Zaradi vsega tega je močno zastopan delež ženske delovne sile: po anketah na prvem opazovalnem področju 54 % oziroma 70 %, na drugem pa 48 % oziroma 51 %. Tako visok delež narekuje že poudarjena gospodarska struktura, zlasti še v gornji Dravski dolini, ki je za zaposlovanje ženske delovne sile manj ugodna. Preseneča pa, da je tako visok odstotek tudi v gornji Pesniški dolini. Osnovni razlog za to je v visoki agrarni gostoti, prevladujoči drobni zemljiški posesti in nekvalificirano-sti delovne sile.

Tabele in kartogrami tedenske migracije kažejo na določeno medsebojno razmerje tudi med kraji bivanja in kraji zaposlovanja. Oboji se nahajajo v enem samem gospodarsko, strukturno in fiziognomsko podobnem prostoru tostran in onstran meje. Največji delež nerednih zaposlencev si zato išče delo v neposrednem obmejnem pasu, nanje odpade v obmejnem Dravskem hribovju 60 % oziroma 63 % ter v gornji Pesniški dolini 80 % oziroma 75 %. Za vse te moremo reči, da odhajajo na delo večinoma peš, z mopedom ali kolesom. Zlasti velja to za tiste, ki hodijo čez maloobmejne prehode. Tisti, ki gredo na delo čez Vič, Radlje, Gradišče, Jurski vrh in Plač, hodijo še dalje v sosednje avstrijske kraje. Med te spadajo predvsem tisti, ki prihajajo ponje delodajalci sami z lastnimi prevoznimi sredstvi. Koncentracija takih migrantov je v Dravogradu, na Muti, v Radljah in Zg. Kungoti ali Juriju. Vsi ti delajo tudi v bližnjih večjih krajih, v Lučanah, Arvežu, Ernovžu, Špilju-Strass, Lipnici, Travniku (Wies), Wolfsbergu, Št. Pavlu, Celovcu, Gradcu.

Tej kategoriji tedenskih zaposlencev moremo pridružiti večjo skupino naših delavk, ki jih ankete niso mogle zajeti, ker hodijo na delo v ponedeljkih in se vračajo v petkih z delodajalčevimi prevoznimi sredstvi, npr. v tovarno čevljev Humanic v Deutschlandsbergu, po sporazumu, ki je bil sklenjen leta 1969 med našimi občinami in avstrijskimi oblastmi. Njih število sicer ni veliko, vsega okoli 50 deklet in poročenih žen. Toda na razpis na delo se je javilo prek 200 prosilk iz Dravske doline. To je v razliko od prejšnje organizirana tedenska migracija s socialnim zavarovanjem in drugimi bonitetami.

Obstajajo pa tudi številni primeri tedenskega sezonskega zaposlovanja ženske delovne sile še v drugih sekundarnih in terciarnih dejavnostih, npr. v Ernovžu, Špilju in Lipnici, tako pri predelovanju sadja in zelenjave, v konzervni industriji, pri pakiranju in odpremljanju gob in polžev, pri obiranju in predelavi jagodičja. Žal zanje nimamo točnih

podatkov. Omenjam pa ta primer podrobneje, ker izkazuje težavnost zaposlovanja nekvalificirane agrarne delovne sile ne samo v gornji Dravski dolini, temveč tudi v zahodnih Slovenskih goricah pred pragom najbolj industrijsko razvitega mesta v Sloveniji ter odpira kompleksno problematiko celotne obdravske obmejne regije.

Po socialni pripadnosti so tedenski zaposleni v veliki večini kmečki, poljedelski delavci. Ti predstavljajo v hribovitem mejnem področju 57 % oziroma 66 %, na anketnem področju v gornji Pesniški dolini pa celo 82 % oziroma 78 %. V ogromni večini so to nekvalificirani kmečki sinovi in hčerke. Njihove izjave pri anketiranju, da so delavci, tega ne spreminja, ker so to le začasno. Ti bi bili potencialni redni dnevni migranti, če bi mogli dobiti v dostojnejši bližini primerno stalno zaposlitev, za čemer tudi težijo.

Na drugem mestu so kmetje, to so gospodarji, ki izhajajo iz manjših ali srednje velikih zemljiškoposestnih kategorij (okoli 5 do 10 ha v Slovenskih goricah in 15 do 25 ha v hribovitem obmejnem pasu). Njih delež, se zdi, je višji na Kozjaku in v ostalem hribovitem svetu, kjer predstavljajo 37 % oziroma 26 %, medtem ko ne dosejajo na drugem opazovalnem področju niti 10 %, pravilneje po obeh anketah 7 % oziroma 8 %. Iz tega moremo sklepati, da se delovna sila, ki je lastnik posestva, mnogo redkeje odloči za začasno sezonsko ali tedensko zaposlitev.

Na tretjem mestu so upokojnenci: na prvem opazovalnem področju 8 % oziroma 13 %, na drugem pa precej manj, 5 % oziroma 10 %. Večinoma so to upokojnenci, gradbeni in cestni delavci. Z odpiranjem novih delovnih mest v industriji in terciarnih dejavnostih ter z organizirano tedensko selitvijo, kot smo videli na primeru v radeljski občini, ter delno tudi v obmejni regiji dravograjske in mariborske občine, se število v neagrarnih dejavnostih zaposlenih tedenskih migrantov veča.

Analiza vseh 4 anket je pokazala, da opravlja največji del anketirancev v Avstriji kmečka dela. Iz podrobnih podatkov moremo izluščiti sledeče zbirne podatke: na mejnih prehodih v Dravski dolini 82 % oziroma 81 %, na prehodih v Pesniški dolini pa celo 89 % oziroma 90 %. Ostale dejavnosti so neprimerno manj zastopane. Tako dela v gozdarstvu le 6 % oziroma 4 % in to izključno le v obmejnem visokogozdnatem pasu onstran meje, zlasti še na pobočjih Golice in Košenjaka. V Pesniški dolini ta zvrst anketirancev iz znanih strukturnih razlogov skoraj da ni znana.

Nekoliko višji je delež zaposlencev pri gradbenih in cestnih delih, 9 % oziroma 6 % in 4 % oziroma 5 %. Zanimivo pa je, da se zadnje leto veča delež zaposlencev v gostinstvu, večinoma na račun mlajše ženske delovne sile. Usmerjene so v bližnja gostišča in penzione onstran meje, zlasti odkar se je znatno povečal turistični promet ob »vinski cesti« in na novi cesti čez Golico v Labudsko dolino. Njih število je verjetno še višje. Tu niso vračunana tista dekleta, ki gredo neevidentirano z lastnimi potnimi listi globlje v notranjost na Koroško in Štajersko.¹¹

Najmanjši delež so pokazale ankete pri tedenskih zaposlenih v sekundarnih dejavnostih. Značaj in stalnost takega dela to ne dopušča. Izjema je le organizirano in po naših uradih evidentirano tedensko zaposlovanje, kakor ga beležimo zadnje čase sporadično v dravograjski in radeljski občini ter v obmejnem pasu zahodnih Slovenskih goric v mariborski, lenarški in radgonski občini.

Poglejmo na koncu, ali ima obravnavano tedensko zaposlovanje v pokrajini kakšne učinke in kakšni so. Za ugotovitev tega bi bili vsekakor potrebni zanesljivejši podatki s strani zaposlitvenih uradov. Tega pa v našem primeru, razen pri tistih, ki odhajajo na delo organizirano, ni. Drugače je to v Prekmurju, kjer daleč prevladujejo sezonski delavci, za katere moremo po zaposlitvenih uradih ugotoviti povprečni mesečni zaslužek. Zato je vsako ugotavljanje gospodarskih učinkov le indirektno sklepanje ter precej nezanesljivo. Potrebno bi bilo mikroanketiranje po gospodinjstvih. Da pa bi imeli vsaj eno izhodiščno osnovo, sem poskušal to napraviti z vprašalnikom, kako anketirani zaposleni uporabljajo zasluzke. Žal sem to dosegel le pri zadnjem anketiranju na prehodih ob gornji Pesnici.

80 % vseh anketirancev je izjavilo, da uporabljajo onstran meje doseženi dohodek kot nujno dopolnilo za vsakdanje življenje. Zanimivo je, da se omenjeni delež v anketirani populaciji sklada z deležem migrantov iz vrst kmečkih in drugih delavcev. Višina njihovih zaslužkov pa je ob težaškem, nekvalificiranem delu, ki se ga domačini branijo, zelo skromna. To potrjujejo tudi krajevni uradi. Razen tega so še priložnostni in neredni. Trajajo v glavnem tako dolgo, dokler je povpraševanje in dokler se jim ne posreči dobiti zaposlitev kot redni dnevni migranti ali ekonomski zdomci. S tem začasno zavrejo depopulacijo.

Tako je bilo samo iz obravnavanega področja krajevnega urada Zg. Kungota po lanskem popisu prebivalstva v tujini kot zdomci 245 domačinov, to je 6,2 % vsega prebivalstva, precej več, kot jih je bilo iz opazovanega obmejnega dravskega hribovitega sveta, kjer izkazuje popis le 305 (skupno z Muto, Radljami in Selnico pa 485) v tujini začasno se nahajajočih domačinov, to pa je okoli 3,2 % vsega prebivalstva.⁹

O kakšnih vidnih pozitivnih gospodarskih učinkih v pokrajini je torej težko govoriti. Njihova kupna moč je tako skromna in nezanesljiva, da k samemu gospodarskemu razvoju pokrajine bistveno ne morejo prispevati, ne k terciarni dejavnosti, ne h krepitvi gostinstva. Do opremljanja turističnih sob in s tem k razmahu kmečkega turizma ne prihaja. Le 18 % migrantov je izjavilo, da uporabljajo zaslužek za izboljšanje življenjske ravni. Oboji pri tem zanemarjajo domače vire za preživljanje; socialni prelog je v porastu.

Nekoliko vidnejši je učinek pri migrantih kmetih. Ti uporabljajo del zaslužka tudi za modernizacijo kmetijstva, gospodarskih in stanovanjskih poslopij, za mehanizacijo kmetijskih obratov. To je opazno tudi na zunaj, toda v našem primeru bolj na hribovitem obmejnem ozemlju in to sporadično, kjer je zemljiški obseg mnogo večji, v obmejnih krajih ob gornji Pesnici pa je to manj opazno. V tem pogledu so se tudi anketiranci izjavili le v neznatnem številu, le okrog 4 %. Jasno je, da s tedensko migracijo zaslužki nikakor ne zadoščajo za razširjeno reprodukcijo. V glavnem prihaja le do nakupa drobne mehanizacije.

4.

Naravnogeografska odmaknjenost hribovitega obmejnega ozemlja, dolgoletna zaprtost meje in specifične strukturne razmere so delovale v izrazit agrarno-gozdni in v naglo nazadujoči vno gradniško-sadjarški

pokrajini destimulativno tudi v družbenem in kulturnem pogledu. Tedenska migracija najde zato svoj odraz tudi v specifičnem kulturnem ponašanju prebivalstva. Velik del se ne more vključiti v odgovarjajoči obmejni regiji, zaostaja ne samo gospodarsko, temveč tudi izobrazbeno. To ilustrira še poseben pojav. Po svežih podatkih šolskih vodstev odhaja zadnja leta več učencev po končani šolski obveznosti v uk onstran meje. Mnogi imajo le 6 oziroma 7 razredov osnovne šole. Doma so iz obmejnih krajev, kjer je močna tedenska migracija. Samo iz šolskega okoliša Zg. Kungota je šlo od zadnjih 5 generacij 34 učencev učiti se obrti v Avstrijo, fantje za mesarje, peke, kovače, dimnikarje, gradbince, dekleta za kuharice, natakariče, servirke itd.¹² Računamo, da je šlo iz šolskega okoliša svečinske šole 15 do 20 takih učencev.¹³ Podobno je v Dravski dolini, kjer smo opazili odhajanje komaj odraslih deklet po končani šolski obveznosti v šentpavelski samostan ali Velikovec v tečaje za kuhanje, šivanje, vrtnarstvo, serviranje. Pogosto jih novačijo in ponje hodijo delodajalci sami. Ko dekleta končajo tečaje, gredo običajno dalje v Avstrijo, vse do Tirolske in Vorarlberga.¹⁴

Stihija je ne samo v zaposlovanju, temveč tudi v izobrazbenem »proizvodu«. Tok našega zaposlovanja v obmejnih krajih usmerja tujina. Revščina in zaostalost reproducirata zaostalost tudi v kulturni izobrazbi prebivalstva.

5.

Iz vsega povedanega lahko sklenemo sledeče. Tedenske ali dnevne neredne selitve delovne sile na obravnavanem obmejnem teritoriju so del notranje migracije in precej mobilno inovacijsko družbenogeografsko gibanje, ki pa je metodološko še premalo studiozno in sistematično raziskano.

Kot posebna oblika notranje selitve je značilna zlasti za območje radeljske ter za obmejne kraje mariborske in lenarške občine, v manjši meri tudi za obmejne kraje dravograjske občine.

Velika večina zaposlencev je kmečkega porekla in si išče zaslužka neredno — »na črno« v kmečkih opravilih v neposrednem zamejskem pasu vse do povirja mučke Bistrice, do doline Čakave, povirja Pesnice ter Ernovža in neposredno onstran Mure, pri čemer je intenzivnost odvisna od letnih časov, motivacije in značaja zaposlitve ter večje ali manjše stopnje deagrarizacije na avstrijski strani. Zaposlenci v neagrarnih dejavnostih gredo zato tudi globlje v notranjost.

Tedenska selitev delovne sile je najmočnejša v conah, kjer je intenzivna deagrarizacija, močno razslojevanje, kjer je prisotno preobraževanje zemljiških površin (ogozdovanje ali ozelenjevanje) in v hribovitem svetu tudi depopulacija. Primerjajoč obe proučevani področji ni bistvenih razlik, le da je delež zaposlenih kmečkih in drugih delavcev iz gričevnatega sveta mnogo višji, delež zaposlenih kmetov pa nižji kot v sosednjem hribovitem svetu ter obratno.

Kot prostorski družbenogeografski pojav je takšna oblika notranje selitve za obmejne prebivalce vsekakor pomembna, ker predstavlja dopolnilo v narodnem dohodku tega ozemlja, ne prinaša pa trdnih in vidnih pozitivnih gospodarskih učinkov, le trenutno rešuje težave in družbeno-gospodarske probleme v pokrajini. Spočete v gospodarsko in kulturno

Tabela 1. Neredna tedenska ali dnevna selitev delovne sile iz Dravske doline v Avstrijo na mejnih prehodih — prekorračitev v eno smer

6/7 do 19/7 1969		Vič	Mlake*	Bistr. jarek*	Radelj	Remš-nik	Kapla*	Gradišče	Skupaj	
									Σ	%
Spol	m	22	6	6	76	19	6	53	188	30
	ž	4	—	12	206	54	6	163	445	70
	skupaj	26	6	18	282	73	12	216	633	100
Socialno poreklo										
a) kmetje										
skupaj		3	3	11	90	32	4	91	234	37
b) kmečki in drugi delavci		23	2	—	173	40	6	120	364	58
c) upokojnenci		—	1	7	19	1	2	5	35	5
Vrsta dela										
a) kmetijsko		6	2	16	249	36	7	200	516	82
b) gozdno		4	4	2	23	1	1	2	37	5,5
c) gradbeno		4	—	—	4	33	4	12	57	9
č) industrijsko		1	—	—	5	3	—	2	10	1,5
d) gostinsko		11	—	—	2	—	—	—	13	2
Odhajanje na delo										
a) peš		—	2	15	70	73	12	126	298	47
b) moped, kolo		11	4	3	8	—	—	8	34	5
c) avtobus		10	—	—	—	—	—	66	76	12
č) oskrbuje delodajalec		5	—	—	204	—	—	16	225	36
26/9 do 9/10 1969										
		Vič	Mlake*	Bistr. jarek*	Radelj	Remš-nik	Kapla*	Gradišče	Skupaj	
									Σ	%
Spol	m	9	10	4	97	17	21	18	176	46
	ž	6	9	8	94	9	—	73	199	54
	skupaj	15	19	12	191	26	21	91	375	100
Socialno poreklo										
a) kmetje		9	13	6	31	15	3	21	98	26
b) kmečki in drugi delavci		6	4	6	139	10	18	65	248	66
c) upokojnenci		—	2	—	21	1	—	5	29	8
Vrsta dela										
a) kmetijsko		6	14	12	157	18	18	85	310	83
b) gozdno		—	5	—	—	—	—	4	9	2,4
c) gradbeno		—	—	—	10	7	3	1	21	5,5
č) industrijsko		3	—	—	4	1	—	—	8	2,1
d) gostinsko		6	—	—	20	—	—	1	27	7
Odhajanje na delo										
a) peš		—	18	12	45	26	21	63	185	49
b) moped, kolo		—	1	—	19	—	—	6	26	7
c) avtobus		3	—	—	—	—	—	9	12	4
č) oskrbuje delodajalec		12	—	—	127	—	—	13	152	40

Opomba: * mejni prehodi na Mlakah, v Bistriškem jarku in na Kapli so odprti samo 2 dni v tednu

Tabela 2. Neredna tedenska ali dnevna selitev delovne sile iz gornje Pesniške doline v Avstrijo na mejnih prehodih — prekoračitev v eno smer

19/6 do 24/6 1972	Jurski vrh	Špičnik*	Svečina*	Plač	Σ	Skupaj %
Spol m	34	9	5	11	59	52
ž	27	13	5	9	54	48
skupaj	61	22	10	20	113	100
Socialno poreklo						
a) kmetje	4	1	—	1	6	5
b) kmečki in drugi delavci	50	20	9	17	96	85
c) upokojenci	6	—	1	2	9	8,5
č) drugi	1	1	—	—	2	2
Vrsta dela						
a) kmetijsko	54	20	10	18	102	89
b) gozdno	1	—	—	—	1	1
c) gradbeno	2	1	—	1	4	4
č) industrijsko	1	—	—	—	1	1
d) gostinstvo	3	1	—	1	5	5
Odhajanje na delo						
a) peš	13	20	6	10	49	43
b) moped, kolo	6	2	—	5	13	12
c) avtobus	—	—	—	—	—	—
č) oskrbuje delodajalec	42	—	4	5	51	45
23/10 do 28/10 1972	Jurski vrh	Špičnik*	Svečina*	Plač	Σ	Skupaj %
Spol m	74	10	4	25	113	49
ž	72	8	5	31	116	51
skupaj	146	18	9	56	229	100
Socialno poreklo						
a) kmetje	16	—	—	3	19	8
b) kmečki in drugi delavci	107	18	9	43	177	78
c) upokojenci	21	—	—	9	30	13
č) drugi	2	—	—	1	3	1
Vrsta dela						
a) kmetijsko	125	17	8	55	205	89
b) gozdno	1	—	—	—	1	0,5
c) gradbeno	10	—	—	1	11	5
č) industrijsko	1	—	—	—	1	0,5
d) gostinstvo	9	1	1	—	11	5
Odhajanje na delo						
a) peš	42	18	8	28	96	42
b) moped, kolo	17	—	1	6	24	10
c) avtobus	2	—	—	—	2	1
č) oskrbuje delodajalec	85	—	—	22	107	47
Uporabljanje dohodka						
a) dopolnilo za življenje	102	18	8	52	180	79
b) dvig osebnega standarda	39	—	1	2	42	18
c) nakup mehanizacije	5	—	—	2	7	3

Opomba: * prehoda na Špičniku in v Svečini sta le 2 do 3 dni v tednu odprta

zaostajajočem svetu, torej v latentni družbeni diferenciaciji, tedenske ali dnevne neredne migracije socialno razlikovanje še bolj poglobljajo.¹⁴

Tedenske selitve kot odraz družbenega razlikovanja vplivajo destimulativno tudi na višje kulturno izobrazbeno ponašanje prebivalstva ter vnašajo v obmejnem svetu nemir ter zaskrbljujoče posledice. Zato predstavljajo perečo in kompleksno problematiko, katere bistvena notranja prvina je naključnost ali stihija.¹⁵

Stihijski značaj njenega razvoja in učinkovanja pa ne povzročata le družbenogospodarskih težav, temveč more postati sčasoma tudi izvor družbenih, moralno političnih in nacionalnih problemov, nad katerimi bi se morali močno zamisliti.⁷

Literatura

1. Olas Ludvik: Vpliv migracij na socialni in prostorski razvoj Prekmurja. Murska Sobota 1972 (tipkopis)
2. Božidar Kert: Družbenogeografski procesi v občini Lenart kot primer razvoja nekaterih agrarnih regij severovzhodne Slovenije. Maribor 1972 (tipkopis).
3. Mavricij Zgonik: Spreminjanje izrabe tal kot element preobrazbe pokrajine v Dravski dolini. Maribor 1970 (doktorska disertacija).
4. Anketiranje tedenskih migrantov na mejnih prehodih Vič, Mlake, Bistriški jarek, Radelj, Remšnik, Kapla, Gradišče, a) 6/7 do 19/7 1969, b) 28/9 do 9/10 1970.
5. Anketiranje tedenskih migrantov na mejnih prehodih Jurij, Spičnik, Svečina, Plač, a) 19/6 do 24/6 1972, b) 23/10 do 28/10 1972.
6. Terensko anketiranje in kartiranje v k. o. Pernice, Mlake, Brezni vrh in Sp. Boč leta 1969.
7. Mavricij Zgonik: Proces deagrarnizacije v hribovskih področjih Dravske doline. Siti in lačni Slovenci, Maribor 1969
8. Anton Melik: Štajerska s Prekmurjem in Mežiško dolino. Ljubljana 1957.
9. Prvi podatki popisa prebivalstva in stanovanj 31. marca 1971. Zavod za statistiko SRS, Ljubljana.
10. Ferdo Šilih: Naravni viri in izraba tal v Svečinskih goricah. GO XIX/1, Ljubljana 1972.
11. Izjave zavodov za zaposlovanje v Mariboru, Radljah in Dravogradu leta 1969 in 1971.
12. Podatki z osnovne šole v Zgornji Kungoti, leta 1972.
13. Podatki osnovne šole v Svečini, leta 1972.
14. Svetozar Ilešič: Novi prispevki k proučevanju geografije in zgodovine agrarne geografije. GV XXXI, Ljubljana 1952.
15. R. Geipel: Der Standort der Geographie des Bildungswesens ausserhalb der Sozialgeographie. Münchner Studien zur Sozial und Wirtschaftsgeographie /4, München 1968.
16. Vladimir Klemenčič: Gibanje števila prebivalstva v k. o. severne slovenske regije med letoma 1961 in 1966. Rokopis Inštituta za geografijo univerze v Ljubljani, 1969.
17. Mavricij Zgonik: Vloga državne meje v gospodarsko populacijskem razvoju ter spreminjanju izrabe tal v obmejnem podravskem hribovitem svetu, Maribor 1972 (tipkopis).

THE WEEKLY MIGRATIONS AS AN ELEMENT OF THE SOCIAL DIFFERENTIATION IN THE YUGOSLAV-AUSTRIAN BORDER AREA

The author analyses in his paper the background, the extent, the causes, the structure as well as the consequences of a particular kind of local migrations in the border area of Northwestern Slovenia along a belt extending from Košenjak, between Dravograd and Muta, to Plač to the northeast of Maribor. The daily or weekly journey to work of the unskilled labour-force from the border area to the places across the boundary in Austria used to be only a little known phenomenon and of little socioeconomic significance. It has become, during the last few years, a mobilising innovation which is not statistically registered and is unorganised (and, therefore, still not widely known) although it is now a rather common phenomenon in that area. The open boundaries policy, the opening of local crossing points along the boundary, the deagrarianisation in the border area on the one hand and a more rapid economic development of border areas on the Austrian side have enabled such migrations to expand. Thus, they are becoming also an indicator of the border areas and of their specific structural characteristics.

A special filed survey was conducted in order to obtain quantitative information about the geographical distribution, the structural characteristics, the directions and the dynamics of migrations as well as about the motives of migrants and the general impact of migrations. Very few official data exist about these casual weekly or even daily migrations since they are largely uncontrolled and tend to bypass the official employment agencies.

The survey was carried out at the general and also at the local crossing-points along the boundary in the mountain country to the north of the Drava river (Vič, Mlaka, Bistriški jarek, Radlje, Remšnik, Kapla, Gradišče) or in the hill country above the upper Pesnica valley (Jurij, Špičnik, Svečina, Plač). The migrant workers who have crossed the boundary at any time during the two fortnight periods (in July and in September 1969) were questioned along the western section of the boundary. In the shorter eastern section, however, they have been questioned only during two one week periods (in July and in October 1971). The analysis of the collected information has made possible to arrive at some shortcomings of the data source.

Migration to casual and seasonal jobs across the State boundary had begun, on a larger scale, some six to seven years ago. In contrast to regular commuting such journeys to work do not imply that the people partaking in them drop their former agricultural or other activities at home. Migrations of this kind are also markedly limited to the unskilled labour-force although the motives are differ. The most prevailing motive is the wish to get some additional money for plain living. The next motive, i. e. to improve the standards of living or to purchase new farm equipment is less common. The first motive is characteristic of young sons and daughters of peasants, of young agricultural labourers, of pensioners, of forest workers and other workers. Other motives for casual employment in Austria were noted only in a few cases. A great

stimulus for weekly migrations is provided by a considerable lack of non-agricultural jobs outside agriculture for the female labour-force. There are now no manufacturing industries in the entire mountainous or hilly belt along the Yugoslav side of the boundary and jobs in more distant industrial towns or central places in the Drava valley are mainly suitable for the male labour-force. The migrants crossing the boundary during the two observation periods in the first section were mostly women (59 viz. 70 per cent in each period). The respective figures for the second section are lower, but still quite high (48 viz. 51 per cent). The female labour-force from the area along Pesnica river can easier find employment non-agricultural in the nearer urban agglomeration of Maribor than from the mountainous areas along the Drava valley.

Altogether 633 single crossings by migrants were registered during the first observation period in the western section extending from Vič crossing-point near Dravograd to Gradišče crossing-point in the east; 78 per cent of all crossings place at the Radlje and Gradišče crossing-points. During the second period there were 375 crossings; again mostly at the two mentioned crossing-points (75 per cent). The number of the crossings in the second section, along the upper Pesnica valley, was 135 during the summer period and as much as 278 during the autumn period. The relatively large numbers for the Pesnica section are rather surprising considering that the area is not very far from Maribor. The reason is to be sought in the much higher agricultural densities, in the less favourable conditions of land ownership and in the specific economic structure of that area, i. e. in the orientation to vine-growing and fruit-growing. The crossing-points at Jurij and Plač are those mostly used by migrants.

The places of residence of migrants proved to be mostly in the small cadastral communes along the boundary; 60 viz. 57 per cent of all migrants in the western section and about 70 per cent of all in the eastern section along Pesnica came from the communes adjacent to the boundary itself. Such a geographical distribution is closely related to the other very dynamic social geographical phenomenon in space, to the rapid deagrarianisation and social transformation of the agricultural population and to an exceptionally dynamic change in the land-use pattern which is reflected in an intensive reafforestation of the uplands and in the transformation of the arable land in the Pesnica valley into grassland. Not only the agricultural labourers but also the peasant farmers with middle-sized landholdings seek casual work on the other side of the boundary because of bad accessibility to jobs in the Drava valley, because of latent underemployment of the agricultural labour-force, because adequate central places are lacking in the border area and because the modernisation of the economy, of agriculture and vine-growing in the socialist sector, have reduced the need of workers.

The Tables and the Diagrams point at a reciprocal relation between places of residence and places of employment. They are both located in a similar geographical space with regard to the physiognomy, structure and economic orientation on both sides of the international boundary. A large majority of the casual workers seeks work in places just across the boundary in Austria (60 viz. 63 per cent of all questioned migrants from the western section and 80 viz. 75 per cent of migrants

from the eastern section). A special category is represented by the female workers that migrate to work in Austria in an organised and registered way and which are employed in the secondary activities in the larger centres beyond the boundary.

Most of the migrants that have been covered in the survey were agricultural labourers: 57 viz. 65 per cent of all those that passed the seven crossing-points in the western section and as many as 82 viz. 78 per cent that passed the four crossing-points in the eastern section. The peasant farmers with landholdings of 15 to 20 hectares in the mountainous western section and farmers with landholdings of 5 to 10 hectares in the eastern section (the hills of Slovenske gorice along Pesnica river) were represented with 37 viz. 30 per cent and 7 viz. 13 per cent respectively in each section. It is therefore understandable, considering such a structure that the large majority of migrants seek casual employment in agricultural activities in Austria where the labour-force in agriculture is becoming more and more scarce. The agricultural employment in Austria attracted 82 viz. 81 per cent of all migrants from the western section of the boundary belt and 95 viz. 90 per cent of those from the Pesnica section, who mostly worked in vineyards, fruit plantations and in wine cellars. Secondary activities attract few people but women are by far the more predominant among them. Women are also increasingly being employed in catering and other touristic activities.

The survey did not prove to be entirely satisfactory with regard to answers about the effects of the casual employment in Austria although the general information was provided. Some 80 per cent of all migrants, in particular those the Pesnica valley, have declared that they use the gained income as an urgently needed support for subsistence. This would hardly point at any visible progress of their economic condition. The tend to neglect their sources of income at home when they leave for work in Austria and the social fallow is thus spreading. More durable and visible effects were noted in the case of migrant farmers who tend to invest some of the money into new farming machines or farm buildings. Still, the income gained in Austria is usually not sufficient for an expansion of production on their farms.

Casual daily or weekly migration to work in Austria, however, has a destimulating effect with regard to cultural attitudes and behaviour of the people from the border areas. A considerable part of the population is thus not included into the comprehensive development of the border area and lags behind not only in economic terms but also in terms of education. It is not an accident that the children from the border area do not complete the basic 8-year school courses and that many among them later go to training work in handicrafts, commerce or catering in the Austrian towns and villages. In most cases their parents are or were at some time casual migrant workers. The unorganised employment of people from the border areas is thus also reflected in their education. The employment opportunities in the border area are directed from abroad.

The casual daily or weekly migration to jobs across the boundary is a rather mobile, localised and transitory phenomenon of social geography which has not yet been studied systematically and in the framework of a firm methodological approach. The special form of local migrations

in the border areas of the communes of Dravograd, Radlje, Maribor, Lenart and Gornja Radgona is manifested in two types. First, there are unregistered daily or weekly migrations, which are by far the predominant type and, second, there is organised migration of the female labour-force. Both types do, however, reflect the social differentiation in the border area country.

Most intensive migrations (of both types) have been noted in the case of those zones where the deagrarianisation is far advanced, where changes in the land-use are rapid, where social transformation of the agrarian population is intense and the depopulation of the upland areas is marked. The migration is no doubt of some transitory importance for the local population since additional income is gained. It is a spatial reality in the border area, even if only a transit one. It does not produce, however, any more visible and more permanent positive economic benefits. Migration of this kind represents only a short term solution for economic problems in the border area while it tends, in the long run, even to aggravate the problems; at least in comparison with the urbanised areas along the Drava river. The local migrations of the kind described above have appeared in an area which is lagging behind the rest both in the economic and in the cultural terms. In their present form they contribute to accentuate the social differentiation. Such migrations are a complex and a burning problem because of their immanent internal disorganisation. They can become a source of new social, moral, political and national problems.

Diskusija o referatu M. Zgonika

M. Zgonik

Moj prispevek naj bi poskusil izpolniti vrzel v tovrstnem raziskovanju, vsaj do neke mere to pojasniti in dati napotke za nadaljnje delo. Manjka še sektor od Sentilja do Radgone, torej Apaška dolina, radgonski prostor in pas proti Sentilju. Takšno delo je zamudno, dolgotrajno, zahteva sistematično timsko obdelavo. Brez sodelovanja mejnih organov je to težko doseči. Imel sem srečo, da mi je šla Uprava javne varnosti na roko in naročila mejnim organom, da mi pomagajo pri teh vprašalnikih. Stoprocentno to seveda ni bilo opravljeno. Menim pa, da so vendarle nekateri pokazatelji tu, ki so vredni razmišljanja.

L. Olas

V Prekmurju je pojav tedenskih migrantov star najmanj sto let ali celo več. Prekmurški kmetje so celo svoje otroke pošiljali na avstrijsko stran za pastirje, včasih celo v šolo, da so se navadili jezika in si potem znali tam poiskati zaslužek. To smo vedno razlagali z gospodarsko pasivnostjo naše pokrajine, ker je bila v okviru Madžarske, ki je bila agrarna. Aktivnejša pokrajina onstran meje je vedno nudila možnost boljše zaposlitve.

V referatu dr. Zgonika nismo slišali, če so bile te migracije tudi prvotno ob tej meji. Kajti če niso bile, je to dokaz, da se je pokrajina severno od tod gospodarsko v 40 ali celo v 50 letih toliko dvignila, da je že pritegnila tudi to našo stran.

M. Zgonik

Državna meja je zasekala neko zarezo v ta prostor. Tako npr. je do 1919. leta območje Kaple in Remšnika bilo politično, in gospodarsko povezano z Arvežem, torej z Lipnico, s kraji ob Čakovi. Takrat so bili živahnejši gospodarski stiki s temi pokrajinami. Prav tako je povirje gornje Pesniške doline najtesneje povezano, da je to enotna vinogradniška pokrajina na naši

in na oni strani. Gotovo so hodili naši viničarji, naša kmečka delovna sila pomagat tem takozvanim gospodom, ki so imeli velike vinogradniške površine. Vendar o odhajanju na delo v današnji obliki mi za predvojno obdobje ni znano. Ob meji na Kozjaku sem kmete spraševal, če so pred vojno njihovi očetje odhajali na delo, pa nisem dobil pritrdilnih odgovorov. Razen tega je to zelo hribovit gozdni prostor. Danes imamo veliko gozdnih kamionskih cest, ki jih prej ni bilo. Tu je bilo zelo težko prometno predrati, tako da bi lahko odhajanje na delo prek meje imeli za povojni pojav.

J. Medved

Tudi s Koroške so ljudje že dolga desetletja, celo že v prejšnjem stoletju, hodili na delo v tujino. Tudi Vorancova dela to opisujejo. Hodili so predvsem v gozdove. Onstran meje je bila večina gozdov v rokah veleposestnikov. Danes so ti večino delavcev izgubili, koče so prazne, manjši kmetje pa hodijo v glavnem na delo v Švico. Primanjkuje gozdnih delavcev.

I. Gams

Pred drugo svetovno vojno so kmetje iz Zgornje Dravske doline in spodnje Mislinjske doline hodili na sezonsko delo v Labodsko dolino. Tja so se tudi ženili in izseljevali in od tam so se selili v dolino Mure. To so bili kmetijski in gozdni delavci.

J. Medved

Pri tem moramo danes upoštevati prometna sredstva. Včasih so ostajali za 14 dni, medtem ko imamo danes avtobusne in železniške zveze.

Z. Berlot

Zanima me odnos med sezonsko in tedensko migracijo. Ob svojem delu v Svevinskih goricah ob meji sem dobil občutek, da ljudje, ki imajo dovolj zemlje in jo intenzivno obdelujejo, hodijo letno za 2 do 3 tedne na delo čez mejo, med drugim tudi zato, da odplačujejo posojilo za ureditev plantaž in podobno. Mislim, da tisti, ki nimajo dovolj velike kmetije, hodijo na delo bolj ali manj sezonsko. Če gre nekdo za 14 dni čez mejo, zame ni tedenski migrant.

I. Vrišer

Mislim, da je pri teh analizah določena napaka. Vedno gledamo samo z našega stališča, z našega gospodarstva. Dejansko bi bilo zanimivo ugotoviti, zakaj so na Avstrijskem kmetije tako privlačne, kaj nudijo in zakaj iščejo toliko delavcev. Mislim, da iz teh odgovorov skušamo samo ugibati. Vendar bilo bi treba tudi strukturo one strani malo bolj proučiti, da bi lažje dali bolj objektivni odgovor.